

Nové knihy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 62 (2017), No. 4, 307–308

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/147075>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2017

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library*
<http://dml.cz>

nové knihy

ZDENĚK POUSTA: JAROSLAV CÍSAŘ. ASTRONOM A DIPLOMAT V MASARYKOVÝCH SLUŽBÁCH

Vyšehrad, Praha, 2016, 346 stran,
ISBN 978-80-7429-702-1

Půvabná knížka Zdeňka Pousty je věnována životním osudům Jaroslava Císaře, astronoma, diplomata, publicisty, překladatele a básníka, který je téměř zapomenutou postavou naší vědecké, politické a kulturní historie. Vyšla jako 22. svazek edice *Velké postavy českých dějin*. Pestrý, mimořádně bohatý a vzrušující příběh této renesanční osobnosti je napsán krásnou češtinou, s níž se dnes bohužel setkáváme jen výjimečně. Běh života Jaroslava Císaře je zasazen do širokého kontextu politických a kulturních událostí. Jeho sepsání vyžadovalo dlouhodobé a náročné bádání v archivech a knihovnách, shromáždění velkého množství různorodých informací, jejich vyhodnocení a pečlivé zpracování.

Připomeňme krátce základní fakta. Jaroslav Císař se narodil roku 1894 v Jemnici na Moravě. Po maturitě na brněnské

obchodní akademii se roku 1912 vydal studovat astronomii a matematiku do USA. V červnu 1917 získal bakalářský titul na College of the City of New York.

Krátce po začátku první světové války se s velkým nasazením angažoval v českém protirakouském odboji. Stál u zrodu a bohatých aktivit *Českého národního sdružení* asi sedmi set tisíc našich krajanů v USA, organizoval vytvoření *českého praporu* kanadské armády. Ze zdravotních důvodů však do bojů v Evropě nasazen nebyl.

V Americe patřil Jaroslav Císař mezi blízké spolupracovníky T. G. Masaryka, od května 1918 do konce března 1920 byl jeho osobním tajemníkem. Má velké zásluhy na vzniku Československa, podílel se mimo jiné na anglickém překladu Masarykova *Prohlášení nezávislosti československého národa jeho prozatímní vládou* (tzv. *Washingtonská deklarace*). Spolu s Masarykem se v prosinci 1918 vrátil domů, nějaký čas jako prezidentův tajemník dokonce bydlel na Pražském hradě. Svou práci se snažil sladit se studiem na Filozofické fakultě UK.

Od dubna 1920 do června roku 1927 působil na našem vyslanectví v Londýně, současně navštěvoval přednášky z astronomie a astrofyziky na Londýnské univerzitě a na Royal College of Science. Roku 1924 publikoval ve filozofické revui *Mind* studii *Space and Time. An Essay in the Foundation of Physics*, k níž napsal předmluvu světoznámý matematik a filozof Alfred North Whitehead (1861–1947). Jaroslav Císař se v Londýně stal členem *Royal Astronomical Society* a *Mathematical Association*.

Českou verzi své studie *Space and Time* podal již roku 1923 jako disertační práci pod názvem *Prostor a čas. Studie o noetických základech fyziky*, posuzovali ji František Závíška (1879–1945) a Karel Vorovka (1879–1929). Po úspěšné obhajobě

složil rigorózní zkoušky a v říjnu roku 1923 byl na Karlově univerzitě promován doktorem přírodních věd.

Na jaře roku 1927 se Jaroslav Císař vrátil do vlasti. Svému švagru Jaroslavu Stránskému (1884–1973) pomáhal v Brně s vedením *Lidových novin*, byl jedním ze zakladatelů časopisu *Věda a život* (vycházel v letech 1934 až 1949), který redigoval až do roku 1939.

Začátkem druhé světové války odešel do Londýna. Angažoval se v odboji, snažil se v Británii burcovat veřejné mínění proti mnichovské dohodě. Byl ředitelem *Československého studijního ústavu* při ministerstvu zahraničních věcí, organizoval *Sdružení československých badatelů v cizině*, publikoval, přednášel, redigoval časopis *Centre European Observer*. Dvakrát týdně hovořil v českém vysílání BBC pod pseudonymem Jaroslav Skalák.

Na počátku roku 1948 se Jaroslav Císař vrátil domů. Po „Vítězném únoru“ byl z Ministerstva zahraničních věcí vyhozen. Nedlouho poté dostal nabídku asistentského místa na St. Andrews University. Jako čelný představitel prvního i druhého odboje však měl problémy s vydáním cestovního pasu. Prezidium České akademie pro vědy a umění sice doporučilo vydání pasu na základě dobrozdání Viktora Trkala (1888–1956) a Eduarda Čecha (1893–1960), ale bez pozitivního výsledku. Nakonec byl pas Císařovi vydán na přímý pokyn Klementa Gottwalda. Od roku 1949 pak Jaroslav Císař pracoval a přednášel na evropských i světových univerzitách. Jeho studijní pobyt ve Skotsku se protáhl až do roku 1967, kdy se Císař kvůli zdravotním problémům manželky Antoníny (1884–1968) přestěhoval na Maltu. Od šedesátých let navštěvoval Československo, v roce 1980 se vrátil do vlasti natrvalo. Zemřel roku 1983 v Brně.

Připojme ještě několik slov o Císařově literární činnosti. Roku 1930 uveřejnil pod

názvem *Mitsou aneb Jak dívky zrají k důvtipu* (Fr. Borový, Praha) překlad novely francouzské spisovatelky Sidonie-Gabrielle Colette (1873–1954). Krátce poté přeložil světově známé příběhy *Alice in Wonderland* a *Through the Looking-Glass and What Alice Found There*, které roku 1871 vydal pod pseudonymem Lewis Carroll anglický matematik Charles Lutwidge Dodgson (1832–1898), profesor University of Oxford. Císařův překlad vycházel v letech 1928 a 1929 v *Dětském koutku* *Lidových novin* pod názvem *Alenčina dobrodružství v říši divů a za zrcadlem*, roku 1931 pak vyšel knižně (2. vydání, Fr. Borový, Praha, 1947) s původními ilustracemi Johna Tenniela (1820–1914). Po roce 1948 již Císařův překlad vyjít nesměl.¹ Znovu byl vydán až roku 1996, opět s Tennielovými ilustracemi (Aurora, Praha), další vydání jsou z let 1999, 2004 a 2012. Roku 1982 Jaroslav Císař publikoval sbírku básní *A Foolish Dream by Jaroslav* (Oxford, Prague) věnovanou památce manželky.

Pouštova překrásná knížka přináší řadu velmi zajímavých fotografií, obsahuje bohatý poznámkový aparát, výběrovou bibliografii Jaroslava Císaře, šest stran pramenů a jmenný rejstřík.

Sepsání knížky věnované životnímu příběhu Jaroslava Císaře je mimořádně záslužným činem. Spolu se Zdeňkem Poustou bych si přál, *aby Jaroslav Císař zaujal čtenáře tak, jak já sám jsem byl do jeho osudu přátelsky vtažen.*

Jindřich Bečvář

¹ Nový překlad vytvořili manželé Skoumalovi, Aloys (1904–1988) a Hana (1903–1999). Jejich Alenka vycházela v letech 1961, 1970, 1983, 1985 a 1994.